

(((((UNIKOM))))))

UNION NICHT-KOMMERZORIENTierter LOKALRADIOS

RAWIK

Radio Aus- und Weiterbildung im Interkulturellen Kontext

Erarbeitet von Fachpersonen von Radio LoRa, Radio RaBe,
Radio X und der Radioschule klipp+klang

▶ Çok dilli radyo yayını düzenleme

Teknik

Radyo Dili

▶ Çok dilli radyo yayını düzenleme

Araştırma

Röportaj

Feedback

Free Download: www.klippklang.ch/lehrmittel

Nutzungsbedingungen siehe Impressum

lora
97,5 MHz

RaBe
RADIO 95.6 MHz

Radio X

klipp+klang
radioschule

Impressum

Herausgeberin:

Union nicht-kommerzorientierter Lokalradios UNIKOM
www.unikomradios.ch

Vertrieb (im Auftrag der UNIKOM):

Radioschule klipp+klang
Schöneeggstrasse 5
8004 Zürich
Tel. +41 44 242 00 31
info@klippklang.ch
www.klippklang.ch

Im Projekt **RAWIK** wurden 2010 bis 2011 Kurskonzepte und begleitende Lehrmittel für die Radio Aus- und Weiterbildung erarbeitet. Die Lehrmittel stehen allen AusbilderInnen und SendungsmacherInnen der nicht kommerziell arbeitenden Radios zur Nutzung zur Verfügung.

RAWIK gewann 2011 den Anerkennungspreis der 6. Medien-Awards des Vereins Qualität im Journalismus.

Projektleiter: Juan Widmer

Textbearbeitung: Adriane Borger (mehrsprachige Sendungsgestaltung, Schreiben fürs Radio, Feedback), Nicole Niedermüller (Interview, Recherche), Lucia Vasella (Technik)

Redaktionelle Mitarbeit: Simon Grab, Bianca Miglioretto, Linda Muscheidt, Liselotte Tännler

Übersetzung: Nicole Weiss / Übersetzungsbüro weiss-traductions.ch

Korrektorat: Claudia Bislin

klipp+klang
radioschule

© unikom 2012

Dieses Werk ist unter einer Creative Commons Lizenz vom Typ Namensnennung-NichtKommerziell-KeineBearbeitung 3.0 Schweiz zugänglich. Um eine Kopie dieser Lizenz einzusehen, konsultieren Sie <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/ch/>.

Finanzielle Unterstützung:

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Bundesamt für Kommunikation BAKOM
Office fédéral de la communication OFCOM
Ufficio federale delle comunicazioni UFCOM
Uffizi federal da comunicaziun UFCOM

Schweizer Syndikat Medienschaffender Syndicat
suisse des massmedia Sindacato svizzero dei mass
media Sindacat svizzer dils mediums da massa

(((((UNIKOM))))))
UNION NICHT-KOMMERZORIENTierter LOKALRADIOS

Mit Genehmigung von:

kopaed verlagsgmbh, D-81539 München

Hessische Landesanstalt für privaten Rundfunk und neue Medien (LPR Hessen), D-34131 Kassel

Bildungszentrum BürgerMedien e.V. (BZBM), D-67072 Ludwigshafen

Radioschule klipp+klang, CH-8004 Zürich

 kopaed

**Bildungszentrum
BürgerMedien**

 LPR
h e s s e n

**klipp+klang
radioschule**

Çok dilli radyo yayını düzenleme

Çok dillilik günlük hayattır. Göçmen kökenli gençler iki dilli yetişmekte ve kendi dillerini yaratmaktadırlar. İngilizce deyimler, bilgisayar terminolojisinin olduğu kadar, popüler kültürün de ayrılmaz bir parçasıdır. İsviçre şehirlerinde nüfusun yüzde 20-30'unun başka bir ana dili vardır. Resmi - tüzel ve özel - ticari birçok radyo istasyonunun çoğunun radyo programı tek dillidir. Sadece bazı topluluk radyolarının yayınlarında, yıllardan beri çok dilli programlar yer almaktadır. Çoğu zaman ihtiyaçtan, dile özgü gerçekler de yayında hayata geçirilir. Bunun sevindirici yan etkisi ise, daha çok insanın kendisine hitap edildiğini hissetmesidir.

Çok dilli radyo yayını düzenlemesi, sadece yerli ve göçmenler arasındaki iletişimi ve alışverişi teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda farklı nesiller ve göçmenler arasındaki ilişkileri de teşvik eder.

Çok dilli dinlemek ve yayınlamak radyo dünyasının bir zenginliğidir. Ancak bunun ön şartı, hem dinleyenlerin hem de yayınlayanların bu konudaki çeşitli belirsizliklerle baş etmeye hazır olmalarıdır:

- Artık söylenen her şeyi anlamayabilirsiniz ve bu nedenle bazen „dışarıda" bırakıldığınızı hissedebilirsiniz. Bu durumda, yine de dinlemekten ve anlamaya çalışmaktan vazgeçmemek önemlidir.
- Kusursuz olarak bilmediğim bir dilde dahi mikrofonda konuşabilmeliyim.
- Sözsüz iletişim üzerine kurgulamayı güçlendirin: Nihayetinde stüdyoda mimik ve işaretlerle de anlaşılmaktadır!

Çok dilliliğin metotları

Burada, kanıtlanmış çok dilli radyo yayını düzenleme metotlarını saf halleriyle tanıtaçağımız¹. Uygulamada yöntem konu ve dil durumuna göre farklılık göstermektedir.² Bir program içerisinde ve hatta bir makale içerisinde bile metot sıkça değişebilir. Ancak düzenli olarak yapılan çok dilli bir yayının hep aynı tarzda şekillendirilmesi de mümkündür. Her yayın ekibi kendi yolunu bulmalıdır- bu konuda denemeler yardımcı olur!

Klagenfurt Üniversitesi'nden dil bilimci Dr. Brigitta Busch çeşitli çok dillilik türlerini incelemiştir. Kendi elde ettiği sonuçlar ışığında ise *babelingo*³ isimli bir çalışma grubu kurmuş , ve bu grup 2002 yılından beri çok dilliliğin radyo açısından faydalı metotları konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Bunlar Inter.Media – Modül II: „Methods of multilingual programming“ projesine de dahil edilmiştir⁴.

Dil bilinci, language awareness

Prencip olarak her yayın çok dillidir. Her insan çoğu zaman, bilinçsiz olarak başka dilden alınan sözcükleri, özel ifadeleri veya başka dillerin terminolojisini kullanır- bu hemen her konuda gerçekleşebilir.. Aşağıdaki örneklerle birden fazla dilin bilinçli kullanılması üzerinde durulmaktadır; örnekler farklı dillerdeki tek tük ifadelerden aynı değerde olan yan yana duran iki dile kadar değişmektedir.

¹ VFRÖ Tätigkeitsbericht'den (2003: Handout Mehrsprachige Sendungsgestaltung)

² Bununla hem dinleyici kitlesinin hem de sunucuların, bir dili kavrama yetkinliğini kast ediyoruz.

³ www.babelingo.net'den

⁴ Nach Inter.Media (2006: Modul 2; Mehrsprachiges und interkulturelles Radio)

Dilsel oryantasyon

Radyodaki çok dilli durumlar dinleyenler için alışılmamış bir şeydir. Ara sıra yapılacak bir açıklama ile örn. „Siz programı Suaheli, İngilizce ve Almanca dinliyorsunuz" onların oryantasyonlarını kolaylaştırabiliriz.

Her kim tek başına iki veya çok dilli sunuculuk yapıyorsa, bazen kendisi de dil değişimine değinebilir. "Şimdi tekrar Türkçe bir şey geliyor", dinleyenin kendini ayarlaması için bir sinyal etkisi yaratır. Ancak bu araç tasarruflu kullanılmalıdır.

Kelimesi kelimesine çeviri

Burada söylenen her şey olduğu gibi diğer bir dile çevrilir. Bu sayede kesinlik güvence altına alınır. Bu yöntem zaman alır ve dinleyenlerin sabrını gerektirir, çünkü ya her şeyi çift dinlerler ya da tekrar bir şeyi anlayabilmek için uzun süre beklemeleri gerekir.

Bu metodun kullanılması, dil öğrenirken veya bilgiler tamamen aynı şekilde başka bir dile çevrilmesi gerektiğinde önerilir. Çok dilli durumlarda tüm katılımcıları eşit biçimde konuşturmak ve anlamalarını sağlamak için de çaba göstermek gerekebilir.

Bir dilden yaptığınız her bir alıntı da çok uzun olmamalıdır. Eğer diller sık sık değiştirilirse dinleyenler daha iyi „dikkat kesilebilir". Farklı sesler (bir dil için bir sunucunun tahsis edilmesi durumunda) canlılık getirir ve dinlemeyi kolaylaştırır.

Özet

Nispeten daha uzun pasajların içeriği bir (veya birçok) farklı dilde özetlenir. Bu yöntem kelimesi kelimesine çeviri ile benzerlik gösterir, çünkü burada da daha uzun dil blokları yer değiştirir. Özet ayrıntılı veya daha az ayrıntılı olabilir, bu konunun yönüne ve ihtiyaca göre değişir.

Örnek:

İki dilli ve canlı olarak sunulan bir röportajda, röportajı gerçekleştiren kişi sorularını iki dilde sorar, konuk ise kendi dilinde cevap verir ve röportajın sunucusu diğer dildeki bu cevabı özetler.

Özel durum voice-over (seslendirme)

Burada söz konusu olan, orijinal seslerin (o-ses) ve tüm kelimelerin çevrildiği montaj yöntemidir. Orijinal kısım kısaca dinletilir, sesi kısılıp, arka plana atılır ve tercümesi akustik olarak üzerine yerleştirilir. Bu kulağa hoş gelir, burada her iki dil artık eşit haklara sahip değildir. Sadece çevrilen dil anlaşılır kalır, orijinal dil ise sembolik bir varlığa sahiptir (bkz aşağıya).

Montajda orijinal ses başlatılarak kayıt altına alınır ve şahsen bir görüşmenin gerçekten gerçekleştiği belgelenir. Orijinal ses ayrıca konuşulanların duygusal ifadesine dair bilgileri, sunucunun sesini ve atmosferi aktarır.

Voice-over, tek dilli ve önceden hazırlanmış makalelerde kullanılır. „Gerçek" çok dilli programlar için tavsiye edilmez.

Reframing, köprü kurma

Burada amaç tercüme etmek değildir, aksine başka bir dilden içerikleri ve ifadeleri bir sonrakine aktarmaktır. Bu, örneğin giriş sorusu veya kısa bir özetleme ile gerçekleştirilebilir. Bu şekilde dinleyiciler için dilden dile bir köprü kurulur. Önemli olan ise, ana ifadelerin daima diğer dile aktarılmasıdır. Tüm katılan sunucular kullanılan dili anlamak zorundadır - ama dinleyenler değil. Yayın ekibi birbiriyle uyumlu hareket etmelidir.

Sunucu 1
Sunucu 2

1

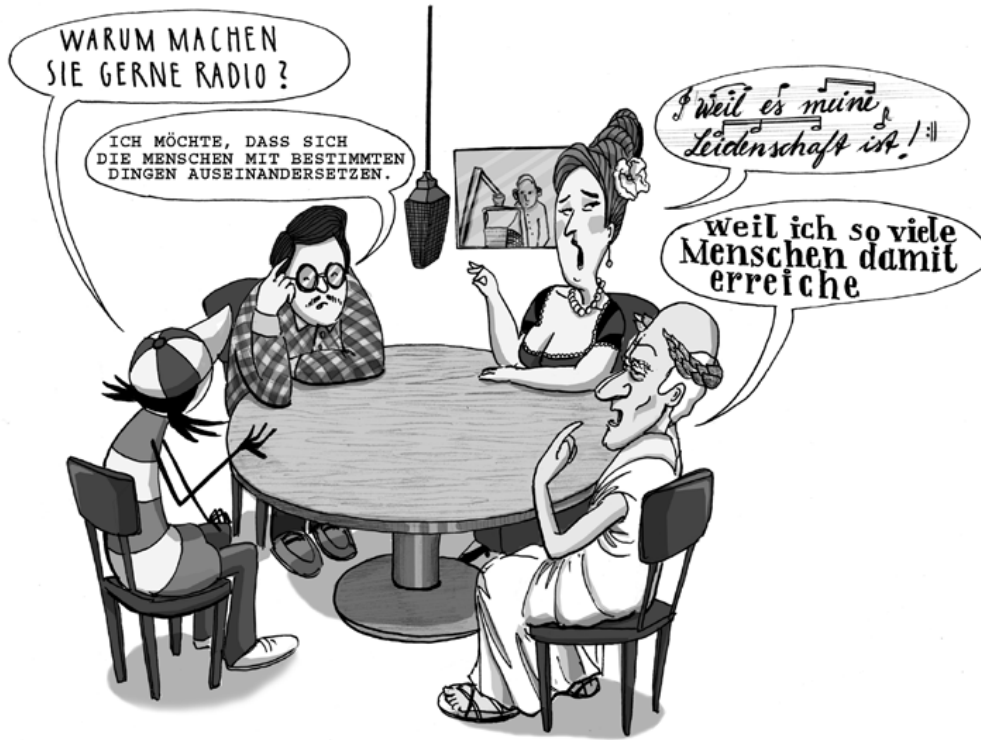
2 3

1 2

3 4

Reframing, dinlemenin zevk verdiği çok dilliliğinin şık ve dinamik bir metodudur. Eğer dinleyici sadece bir dili anlıyorsa, yine de içeriği takip edebilir. Tüm dilleri anlıyorsa, sıkılmaz, çünkü hiçbir şey tekrar edilmez.

Dilsel köprü kurmaya örnek:

Sadece bir dil bilen dinleyicilerin de „Dikkat kesilmesi“ için artık sunucu Betty'nin sadece söylenenleri alması önemlidir, örn. „Radyoculuk için stüdyo konuklarımızın motivasyonları çok yönlüdür. Bay XY, gerçekten kime ulaşmak istiyorsunuz?“

Code-Switching (dil değiştirme), Language Hopping (dilden dile atlama) Language Hopping esnasında tercüme yapılmaz veya başka bir dilde özetleme yapılmaz, aksine doğrudan ve bazen de bilinçsiz olarak diğer bir dile geçilir. Örneğin bir dilin konumu bir telefon araması ya da stüdyo konuğu tarafından değiştirildiği zaman ya da sunucunun aklına sadece bu dilde bir kavram aklına gelirse böylesi bir durum ortaya çıkar. Eğer söyleşinin muhatapları aynı ana dile sahip değilse, ama birden fazla muhtemel referans dile sahiplerse, o zaman Language Hopping anlaşmayı kolaylaştırabilir.

Code-Switching terminolojinin kullanılmasını, günlük hayattaki diğer dildeki ifadeleri, jargonu veya Second@s' ta hızlı, devamlı dil değişimini ifade eder.

Sunucu 1	1	3
Sunucu 2	2	4

Turn-taking: Birçok dilin geçişli varoluşu

Turntaking esnasında dönüşümlü olarak iki dilde konuşulur, bu esnada sunucular yayını dilsel anlamda dengeli götürmeye çalışırlar. Her kişiye bir dil atanır. Çeşitli dillerin kullanılması bir yayın konseptidir, bu esnada tercümenin, özetin veya köprü oluşturma'nın devamlı olarak korunmasına dikkat edilmez. Yani, dinleyenlerin çeşitli zaman birimlerinde hiçbir şey anlamamaları da mümkündür, ama diğer yayın bölümlerin mutlaka tüm dillerde düzenlemiştir, örneğin etkinlik önerilerinde olduğu gibi. Bu iki dilin simültane olarak duyulmasına da yol açabilir.

Sunucu 1	1	2 3
Sunucu 2	2	4 5

Bu yöntem, özellikle de kendi dinleyicilerinin birçok veya en azından iki dili anladıklarından hareket eden sunucuların yayınları için en uygun yöntemdir. Bu durumda dil değişimi yaparken, artık sadece anlam transferine dikkat edilmesi gerekmez.

Dil oyunları, dil sanatı

Burada ön planda olan bilgi verme değil, dil ile yapılan denemelerdir. Dil sanat ve deneme açısından bir biçimlendirme unsuru olarak hizmet eder. Bu esnada dinleme alışkanlıkların yapısı çözülebilir, yansıtılabilir ve genişletilebilir. Çok dillilik sayesinde yeni dinleme şekilleri, yeni metotlar ve hatta yeni diller bile oluşabilir.

Müzik

Çok dilli radyo yayınlarında müzik özel, destekleyici bir rol oynayabilir. Müzik, herkes tarafından aynı şekilde olmasa bile, tüm dinleyiciler tarafından, onların dil bilgisinden bağımsız olarak anlaşılır.

Müzik burada özellikle de duygusal içerikleri transfer eder. Çok dilli yayınlar arkasından sunulan bir müzik parçası ile belirginleştirilebilir veya o konuyu tasvir edebilir.

Genel olarak müziğin radyo yayını düzenlemesinde önemli bir fonksiyonu vardır, bu ise çok dilli yayınlarda kesinlikle ihmal edilmemelidir: Müzik programa ritim kazandırır, geçişleri, konsantrasyon ve anlam molalarını sağlar. Müzik bir sözü akla sokar, altını çizer ve birleştirir.

Dilin sembolik varlığı

Bununla diğer dillerdeki dilsel kısa seyahatler kastedilir, örneğin selamlama ve vedalaşmada olduğu gibi. Burada söz konusu olan bir şeyi diğer bir dile aktarmak değildir. Aynı zamanda dinleyenler için referans veya selam anlamında diğer bir dilin varlığının sembolik bir değeri vardır.

Dil kullanımı ve çok dilli yayınlarda dil yetkinliği ⁵

Diller ya bir kişi için atanabilir ya da tüm sunucular tüm dilleri kullanır. Yayın ekibinde dil bilgisi yetersizliği kolayca dengelenebilir: Bu konuda kendinden çok emin olmayan kişi, ilgili dile daha hakim olan ve programa eşlik eden bir başka sunucuya başvurmalıdır.

Her iki dilde tüm içerikleri aktarmak sadece istisnai durumlarda anlamlıdır (bkz. yukarıya kelimesi kelimesine çeviri"). Göç kökenli kişiler tarafından, öncelikle kendi toplulukları için yapılan yayınlarda aşağıdaki ayrımlama önerilir:

Topluluğun dilinde daha anlamlı olan içerikler örn.

- İsviçre'de daha iyi uyum sağlamaya yarayan bilgiler (örn. vergiler, sigortalar, yasalar vs. hakkında)
- İsviçre'deki siyasi olaylarla ilgili yorumlar

İki veya çok dilli olarak aktarılması anlamlı olan içerikler, geniş bir kitleye ulaştıkları için, örn.:

- Etkinlik önerileri ve kültürel haberler
- Başka ülkelerle ilgili enformasyonlar ile haberler

Çok dilli dinleme örnekleri

Çok dilli dinleme örneklerinin yorumlanmış listesini burada bulabilirsiniz:

<http://www.lora.ch/ueberuns/projekte/babelingo/125-babelingo-hoerbeispiele>

Aşağıdaki CD'lerde de yine çok dilli dinleme örnekleri derlenmiştir.

- Interaudio; Kültürlerarası radyo eğitimi için materyaller (2007)
- Inter.Media; Intercultural Media Training in Europe (2006)

Bu CD'ler ilgili el kitaplarının ve malzeme koleksiyonlarının bir parçasıdır. Bunlar klipp + klang radioschule'den 8004 Zürich (www.klippklang.ch) adresinden temin edilebilir.

Kaynaklar

Interaudio (2007) Materialien für die interkulturelle Radioausbildung. Antje Schwarzmeier und Ulrike Werner. Hessische Landesanstalt für privaten Rundfunk (LPR Hessen)

klipp+klang radioschule (2008). Merkheft für die radiojournalistische Grundausbildung.

Radio RaBe Programmkommission (2008). Mehrsprachige Sendungsgestaltung. Empfehlungen der Programmkommission (PK).

Inter.Media, Intercultural Media Training in Europe (2006). Handbuch für TrainerInnen, MitarbeiterInnen und RedakteurInnen. kopaed, München.

VFRÖ Tätigkeitsbericht (2003). Verband der Freien Radios in Österreich.

⁵ Çokdilli radyo yayını düzenlemesine göre; Radio RaBe (2008: 2) program misyonu tavsiyeleri